

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

**Hallituksen esitys eduskunnalle 55 vuotta täyttäneiden työllisyysasteen nostamista koske-
vaksi lainsäädännöksi**

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle 55 vuotta täyttäneiden työllisyysasteen nostamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 62/2022 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tuomas Helminen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Tarja Kröger, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Erja Nikula, työ- ja elinkeinoministeriö
- juristi Antti Ristimäki, Kansaneläkelaitos
- erikoistutkija Mervi Ruokolainen, Työterveyslaitos
- lakimies Marjaana Salonen, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- kehittämisjohtaja Olli Päänilä, KEHA-keskus
- palvelupäällikkö Erja Kononen, Uudenmaan TE-toimisto
- vastaava lakimies Elina Saari, Työllisyysrahasto
- kehittäispäällikkö Erja Lindberg, Suomen Kuntaliitto
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija Mikko Laakkonen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- juristi Samppa Koskela, STTK ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Akava ry
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

- Suomen Konepäällystöliitto ry
- Suomen Merimies-Unioni SMU ry
- Suomen Varustamot ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Laivanpäällystöliitto ry
- Suomen Matkustajalaivayhdistys ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaan yksi hallituskauden keskeisistä talouspoliittisista tavoitteista on normaalin kansainvälisen ja siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen oloissa saavuttaa 75 prosentin tason työllisyysaste 15—64-vuotiaiden ikäryhmässä vuonna 2023. Työllisyysasteen noston rinnalla tavoite on, että työllisten määrä vahvistuu vähintään 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä.

Työllisyysasteen nousun saavuttamiseksi on olennaista lisätä osatyökykyisten, vaikeasti työllistyvien, nuorten, ikääntyvien ja maahanmuuttajien osallistumista työmarkkinoille. Työllistämisen edistämisessä tarvitaan vaikuttavia toimia. Erityisen tuen tarpeessa olevien ryhmien pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin tulee tehostaa.

Käsittelyssä olevalla esityksellä työllisyystavoitteen saavuttamista pyritään edistämään lisäämällä ikääntyvien osallistumista työmarkkinoille niin, että työllisyys paranee noin 8 300 työllisellä vuoden 2029 loppuun mennessä, minkä lisäksi kuntien velvoitetyöllistämisen lisääntyessä syntyvä työllisyyttä parantava väliaikainen varantovaikutus olisi noin 1 000 työllistä. Tarkoitus on nostaa 55 vuotta täyttäneiden työllisyysastetta sekä parantaa heidän työmarkkina-asemaansa ja työssä jaksamistaan. Tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetaan muutettaviksi työttömien palveluita ja työttömyysturvan rahoitusta sekä muutosturvaa ja osa-aikaista työllistymistä koskevia säännöksiä.

Valiokunta pitää esityksen tavoitteita tärkeinä ja kannatettavina ja puoltaa esityksessä ehdotettujen lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin.

Lisäpäiväoikeuden asteittainen poistaminen

Työttömyysturvalain mukaisen työttömyyspäivärahan enimmäisaika on henkilön iästä ja työhistoriasta riippuen joko 300, 400 tai 500 päivää. Palkansaajien lisäpäiväjärjestelmä mahdollistaa kuitenkin palkansaajan peruspäivärahan ja ansiopäivärahan maksamisen enimmäisajan estämättä niin kutsutuilta lisäpäiviltä siihen asti, että työnhakija siirtyy vanhuuseläkkeelle.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvalain mukaisista työttömyyspäivärahan lisäpäivistä luovutaan asteittain siten, että vuonna 1963 syntyneistä alkaen lisäpäiväoikeuden alaikäraja nou-

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

see vuodella syntymävuotta kohden ja että lisäpäivämahdollisuus poistuu kokonaan vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiltä. Samalla työttömyyspäivärahan lisäpäivien rahoitukseen kohdistuva työnantajan omavastuumaksu poistuu asteittain.

Lisäpäiväoikeuden alaikäraja on korotettu useaan otteeseen vuosien varrella. Tällöin on havaittu, että lisäpäiväoikeuden menettäneissä ikäryhmissä työllisyys on vahvistunut. On arvioitu, että työttömyyspäivärahan lisäpäiväjärjestelmä muodostaa varhaisen työstä poistumisen väylän, joka heikentää ikääntyvien työllisyyttä. Esityksen mukaan työttömyysturvan lisäpäiväoikeus voi kasvattaa ikääntyneiden työttömyyttä kahta kautta. Ensinnäkin lisäpäiväoikeuden olemassaolo on kohdentanut irtisanomisia nimenomaan ikääntyneisiin. Toiseksi lisäpäiväoikeuden on arvioitu saattavan heikentää ikääntyneiden työttömien uudelleen työllistymisen todennäköisyyttä.

Yli 55-vuotiailla on nuorempia ikäryhmiä suurempi riski tulla irtisanotuiksi tuotannollisilla ja taloudellisilla syillä ja heikommalla mahdollisuudella työllistyä työttömäksi jouduttuaan, minkä vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että 55 vuotta täyttäneiden työllisyyskehitystä edistetään useilla eri toimenpiteillä samanaikaisesti. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että lisäpäivien poistamisella ja muilla esityksessä ehdotetuilla toimenpiteillä saattaa olla myös työllisyyttä heikentäviä vaikutuksia työpaikoilla. On mahdollista, että työnantajien halukkuus rekrytoida ikääntyviä työntekijöitä vähenee muutosturvaan ehdotettujen uusien velvoitteiden vuoksi. Tämän vuoksi valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että ehdotetun lisäpäivien asteittaisen poistamisen ja alaikärajan muuttamisen sekä muiden esityksessä ehdotettujen toimenpiteiden vaikutuksia 55 vuotta täyttäneiden työllisyyteen seurataan tarkasti ja että hallitus antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle asiassa selvityksen vuoden 2024 loppuun mennessä (*valiokunnan lausumaesitys*). Valiokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi asiasta lausuman.

Valiokunta huomauttaa, että esityksessä ehdotettu lisäpäiväoikeuden poistaminen heikentää ikääntyneiden työttömien työnhakijoiden toimeentuloturva. Tämän vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että muut ikääntyneiden työttömien työnhakijoiden toimeentuloa turvaavat työttömyysturvaa koskevat säännökset jäävät ennalleen. Valiokunta tähdentää, että nykyisten toimeentuloa turvaavien keinojen lisäksi kohderyhmän mahdollisuutta ansiopäivärahan saantiin tulee jatkossa edistää suunnitellusti uudella 70 prosentin palkkatukioikeudella.

Muutosturva

Muutosturva on toimintamalli, jonka tavoitteena on nopeuttaa ja helpottaa irtisanotun ja lomautetun sijoittumista uuteen työhön. Sitä koskeva lainsäädäntö tuli ensimmäisen kerran voimaan 1.7.2005. Voimassa olevan muutosturvan toimintamallin piiriin kuuluvat tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanotut ja lomautetut. Muutosturva tehostaa yhteistyötä työnantajan ja TE-toimiston välillä, ja se koostuu palveluista sekä työntekijöille että työnantajille.

Esityksessä ehdotetaan uutta muutosturvakokonaisuutta 55 vuotta täyttäneelle henkilölle, joka on irtisanottu taloudellisella tai tuotannollisella irtisanomisperusteella hänen oltuaan saman työnantajan palveluksessa viisi vuotta. Muutosturvan kokonaisuus muodostuu yhden kuukauden palkkaa vastaavasta muutosturvarahasta ja arvoltaan kahden kuukauden palkkaa vastaavasta muutosturvakoulutuksesta. Kuten nykyinen muutosturva, myös uusi muutosturvaoikeus koskee työntekijöiden lisäksi virkamiehiä ja viranhaltijoita. Muutosturva ei ole riippuvainen siitä, kuinka monta työntekijää irtisanovalla työnantajalla on palveluksessaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

Oikeus uuteen muutosturvaan edellyttää ilmoittautumista työnhakijaksi 60 päivän kuluessa irtisanomispäivästä. TE-toimisto järjestää alkuhaastattelun viiden arkipäivän kuluessa rekisteröitymisestä ja tutkii muutosturvaoikeuden. Myös muutosturvarahan saaminen edellyttää ilmoittautumista työnhakijaksi 60 päivän kuluessa irtisanomisesta.

Pitkäaikaistyöttömyyteen päättymisen ehkäisemisessä on tärkeää, että irtisanottu työntekijä pääsee nopeasti yksilölliseen työllistymistä edistävään palveluun. Uudessa muutosturvamallissa työnhakijaksi ilmoittautuminen, osaamis- ja työkykykartoitukset ja työllistymissuunnitelman tekeminen tapahtuvat jo irtisanomisaikana. Valiokunta pitää työvoimapalveluihin pääsyn varhentamista hyvänä ja tärkeänä uudistuksena.

Muutosturvakoulutus on vapaaehtoinen työllistymistä tai yrittäjyyttä edistävä koulutus, joka hankitaan tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanotun yli 55-vuotiaan yksilöllisiin koulutustarpeisiin nopean uudelleentyöllistymisen helpottamiseksi. TE-toimisto sopii irtisanotun kanssa mahdollisimman pian irtisanomisen jälkeen muutosturvakoulutuksen järjestämisestä. Koulutuksen tulee pääsääntöisesti alkaa kolmen kuukauden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä, ja sen enimmäiskesto on kuusi kuukautta. Irtisanottu työntekijä voi aloittaa koulutuksen työsopimuslakiin ehdotettavan työllistymisvapaan käyttötarkoitusta laajentavan muutoksen ansiosta jo työllistymisvapaan aikana.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että muutosturvakoulutus räätälöidään vastaamaan henkilön osaamistarpeita ja ettei se sulje pois työvoimakoulutuksella tai työttömyysetuudella tuettua omaehtoista (tutkinto)opiskelua, vaan täydentää niitä. Koulutuksen ripeä aloittaminen työttömäksi jäämisen jälkeen on tärkeää etenkin 55 vuotta täyttäneille, joiden kohdalla muuta väestöä keskimäärin matalampi koulutustaso vaikeuttaa uudelleen työllistymistä.

TE-toimisto ja ELY-keskus sopivat keskenään siitä, miten koulutuksen hankinta toteutetaan. Valiokunta kiinnittää sosiaali- ja terveystieteiden huomiota siihen, että koulutuksen räätälöinti yksilön tarpeisiin tekee koulutusten hankinnasta vaativaa ja lisää hankintayksikön työmäärää merkittävästi. Valiokunta pitää tärkeänä, että yksilöllisen koulutuksen hankinnan toteuttamiseen hankintayksikölle turvataan riittävät henkilöstöresurssit.

Muutosturvakoulutuksena hankitun koulutuksen arvo voi olla enintään yhtä suuri kuin irtisanotun henkilön kahden kuukauden palkkaa vastaava summa, ja koulutuksen enimmäispituus on kuusi kuukautta. Valiokunta huomauttaa, että tämä saattaa johtaa siihen, että samantyyppistä koulutusta tarvitsevien työnhakijoiden palkat riittävät eripituisiin koulutuksiin. Valiokunta pitää tätä epätarkoituksenmukaisena ja esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden kiinnittää asiaan huomiota.

Työllistymisvapaa

Uudelleentyöllistymisen nopeuttamiseksi ja pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemiseksi on tärkeää päästä työvoimapalveluiden piiriin mahdollisimman pian irtisanomisen jälkeen. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan lisättäväksi työsopimuslakiin ja merityösopimuslakiin uusi työllistymisvapaata koskeva säännös, joka koskee 55 vuotta täyttänyttä vähintään viisi vuotta saman työnantajan palveluksessa ollutta tuotannollisin tai taloudellisin perustein irtisanottua työntekijää. Säännöksellä pidennetään työllistymisvapaata 5—25 työpäivään irtisanomisajasta riippuen sekä laa-

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

jennetaan vapaan käyttötarkoitusta siten, että työllistymisvapaata saa jatkossa käyttää myös julkisesta työvoima- ja yrityspalvelulaista annetun lain 5 a luvussa säädettyyn muutosturvakoulutukseen sekä osaamis- ja työkykykartoituksen tekemiseen.

Valiokunta kannattaa ehdotettuja muutoksia. Valiokunta katsoo, että ehdotetut pidennetty työllistymisvapaata sekä mahdollisuus käyttää vapaata uudelleen työllistymisen edistämiseen tukevat hyvin uuden muutosturvan tavoitteita sekä laajemmin esityksen tavoitetta lisätä 55-vuotiaiden työllisyyttä.

Mahdollisuus osa-aikatyöhön ja työssä jaksaminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työaikalakien lyhennettyä työaika koskevaa säännöstä siten, että 55 vuotta täyttäneen vähintään kolme vuotta saman työnantajan palveluksessa olleen työntekijän oikeus lyhentää työaikaansa vahvistuu. Työnantajan on työntekijän pyynnöstä ensisijaisesti järjestettävä työt osa-aikatyön mahdollistavalla tavalla. Osa-aikatyöhön siirtymisen taustalla ei edellytetä olevan työntekijän esittämiä terveydellisiä tai sosiaalisia syitä, vaan perusteena voi olla myös ikääntyneen työntekijän työssäjaksamisen ja työhyvinvoinnin tukeminen. Yleisenä tavoitteena on pidentää työntekijöiden työuria.

Työajan lyhentäminen on toteutettava työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla ottaen huomioon työntekijän tarpeet sekä toisaalta työnantajan tuotanto- ja palvelutoiminnasta johtuvat osa-aikatyön järjestämiseen vaikuttavat seikat. Työntekijälle ei ehdoteta subjektiivista oikeutta lyhennettyyn työaikaan, mutta kieltäytyessään osa-aikatyön järjestämisestä työnantajan on esitettävä työntekijälle perusteet, miksi lyhennetyn työajan käyttöön ottaminen ei onnistu.

Valiokunta pitää esityksessä ehdotettuja muutoksia tärkeinä ja tarpeellisina. Valiokunta katsoo, että esityksessä ehdotettujen toimenpiteiden lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös sellaisen yhteiskunnallisen asenneilmaston vahvistamiseen, jossa ikääntyvät työntekijät nähdään voimavarana. Tutkimusten mukaan ikä itsessään ei vaikuta työ- ja toimintakykyyn eikä osaamisen kehittämiseen ennen vanhuuseläkeikää. Saadun selvityksen mukaan iän (55+) lisäksi tai sen sijasta tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota turvallisten ja työkykyä tukevien työolojen kehittämiseen kaikenikäisten osalta työuran eri siirtymävaiheissa.

Tiedottamisvelvollisuus

Työnantajalla on työsopimuslain 3 b §:n mukaan velvollisuus tiedottaa irtisanotulle työntekijälle tämän oikeudesta muutosturvakoulutukseen ja muutosturvarahaan sekä työllistymisvapaaseen. Velvollisuus koskee myös tilanteita, joissa irtisanotaan yksittäinen työntekijä tuotannollisella tai taloudellisella irtisanomisperusteella.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tiedottamiselle ei ole säädetty kirjallista määrämuotoa eikä tarkkaa ajankohtaa sen antamiselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että muutosturvasta ja mahdollisuudesta saada työvoimapalveluita jo irtisanomisaikana tiedotetaan irtisanomisilmoituksen antamisen yhteydessä kirjallisesti.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (Valiokunnan lausumaesitys).

Valiokunnan lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkasti lisäpäiväoikeuden asteittaisen poistamisen ja alaikärajan nostamisen sekä muutosturvaan tehtyjen muutosten vaikutuksia 55 vuotta täyttäneiden työllisyyden kehittymiseen sekä antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2024 loppuun mennessä.

Helsingissä 19.5.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Aino-Kaisa Pekonen vas

varapuheenjohtaja Katja Taimela sd

jäsen Bella Forsgrén vihr

jäsen Atte Kaleva kok

jäsen Rami Lehto ps

jäsen Markus Lohi kesk

jäsen Niina Malm sd

jäsen Hanna-Leena Mattila kesk

jäsen Jukka Mäkynen ps

jäsen Anders Norrback r

jäsen Ilmari Nurminen sd

jäsen Arto Satonen kok

jäsen Ruut Sjöblom kok

jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps

jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että yli 55-vuotiaiden työttömyys ja erityisesti työuransa loppupuolella olevien työntekijöiden irtisanominen on vakava yhteiskunnallinen ongelma, johon yhteiskunnan on syytä puuttua, jotta työllisyystavoitteisiin sekä tavoitteisiin työurien pidentämisestä voidaan päästä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kuitenkin katsoo, että hallituksen valitsemat keinot ovat vääriä ja tehottomia ja johtavat todennäköisemmin yli 55-vuotiaiden työttömien toimeentulon heikkenemiseen ilman, että heidän mahdollisuutensa työllistyä uudestaan paranisivat oleellisesti.

Työttömyysturvan lisäpäivien poistaminen

Useat asiantuntijakuulemisissa kuullut tahot ovat vastustaneet työttömyysturvan lisäpäivien poistamista. SAK ei kannata työttömyysturvan lisäpäivien poistamista. SAK:n mukaan lisäpäivillä on ollut merkittävä vaikutus ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien toimeentulon turvaamiseen silloin, kun uudelleentyöllistyminen ei onnistu. Uusi muutosturvakokonaisuus ei tuo vastaavaa taloudellista turvaa. Sen sijaan lisäpäivien poisto voi johtaa entistä useampien ikääntyvien työttömien putoamiseen ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta työmarkkinatuella. Tämä tarkoittaa käytännössä valtion rahoitusosuuden lisääntymistä sekä työmarkkinatuen, mahdollisen asumistuen ja toimeentulotuen tarpeen kasvua. Myös STTK:n mukaan lisäpäiväoikeuden poistamisesta seuraa osalle työntekijöistä selvä heikennys toimeentuloturvaan.

Kuntaliiton mukaan lisäpäivien poistuminen vaikuttaa ihmisiin eri tavoin asuinpaikasta riippuen. Työnteon mahdollisuuksien määrä on usein suurempi kasvukeskuksissa kuin kasvukeskusten ulkopuolella. Työuran loppupäässä työttömäksi jääneillä voi olla vaikeuksia löytää uutta työtä. Lisäpäivillä on ollut suuri vaikutus ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien toimeentulon turvaamisessa silloin, kun uudelleentyöllistyminen ei monista yrityksistä huolimatta onnistu. Ne, jotka eivät työllisty uudelleen, kärsivät taloudellisesti lisäpäivien menetyksestä. Muutosesityksen johdosta kuntien kustannukset tulevat kasvamaan sekä toimeentulotuen perusosan rahoituksen että velvoitetöyllistämisen kautta. Esityksen mukaan työllisyyden kasvun ja sen lähteiden ennustaminen on vaikeaa, joten kuntien talouden vaikutuksia koskeviin arvioihin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa muun muassa SAK:n, STTK:n ja Kuntaliiton esittämät arviot ja vastustaa työttömyysturvan lisäpäivien poistamista toimenpiteenä, jolla ei ole arvioitavissa olevaa hyötyä yli 55-vuotiaiden työttömien työllistymiseen mutta joka tulee heikentämään heidän toimeentuloaan merkittävästi.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide

Muutosturva

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uutta muutosturvakokonaisuutta 55 vuotta täyttäneelle henkilölle, joka on irtisanottu taloudellisella tai tuotannollisella irtisanomisperusteella hänen oltuaan saman työnantajan palveluksessa viisi vuotta. Kokonaisuus muodostuu yhden kuukauden palkkaa vastaavasta muutosturvarahasta ja arvoltaan kahden kuukauden palkkaa vastaavasta muutosturvakoulutuksesta.

Esityksen mukaan muutosturvakoulutuksen arvo voi olla enintään yhtä suuri kuin irtisanotun henkilön kahden kuukauden palkkaa vastaava summa ja koulutuksen enimmäispituus kuusi kuukautta. KEHA-keskuksen arvion mukaan koulutusten hankinta ja tarjoaminen tulee olemaan haasteellista, koska samantyyppistä koulutusta tarvitsevien työnhakijoiden palkat riittävät eripituisiin koulutuksiin. Hankittavan koulutuksen tulisi ensisijaisesti vastata irtisanotun henkilön esittämiä ammatillisen osaamisensa kehittämisen ja hänen tulevan työllistymisensä kannalta oleellisia tavoitteita ja toiveita.

Työttömien Keskusjärjestön mukaan muutosturvakoulutuksen osalta se, että oikeus muutosturvakoulutuksen syntyä työntekijän henkilökohtaisen (12 kk keskimääräisen) palkan perusteella tuettavista kustannuksista — eikä esimerkiksi kaikkien palkansaajien mediaanipalkan mukaan — on arvovalinta, jolla voi olla työllisyyden kehittymisen kannalta negatiivisia seurauksia. Tämä saattaa johtaa siihen, että matalapalkka-aloilla turvaututaan vähemmän muutosturvakoulutuksiin, koska tarjonta on suppeampaa (tai laadullisesti heikompaa). Työttömien Keskusjärjestö esittää, että muutosturvakoulutuksen kustannukset perustuvat palkansaajien keskimääräiseen mediaanipalkkaan. Ennakoitavampi kustannusrakenne helpottaisi myös koulutustarjonnan muodostamista. Muutoin matalapalkka-alojen työntekijät todennäköisesti turvautuvat vähemmän uuteen muutosturvakoulutukseen. Tätä tukisi myös se, että muutosturvakoulutuksen ehtona on vaatimus, että työntekijä on ollut 5 vuotta saman työnantajan palveluksessa. Hallituksen nykyinen esitys on kannanotto korkeammin palkattujen alojen puolesta.

Esityksessä irtisanovalle työnantajalle kohdistettava muutosturvamaksu tulee olemaan pienempi kuin nykyinen lisäpäiviin liittyvä omavastuumaksu. Työnantajan koko otettaisiin omavastuumaksua vastaavalla tavalla huomioon maksua määriteltäessä, mikä tarkoittaisi, ettei maksua määrättäisi pienille työnantajille ollenkaan. Nykyistä pienempi omavastuumaksu ei johda siihen, että 55 vuotta täyttäneitä työntekijöitä irtisanottaisiin nykyistä vähemmän, vaan vaikutus on todennäköisesti päinvastainen. Esityksen perusteluissakin todetaan, että ”nykyistä lisäpäivien rahoitukseen kohdistuvaa irtisanovan työnantajan omavastuumaksua on arvioitu, ja suurempien yritysten kohdalla irtisanomiskustannuksen nousu vähensi siirtymiä työttömyyteen”. Nyt hallitus kuitenkin on päättänyt toimia tutkimustiedon vastaisesti. Mikäli esitetty lainsäädäntö tulee voimaan, työnantajat tulevat säästämään keskimäärin noin puolet entisestä omavastuumaksusta. Muutosturvapaketti on heikennys nykytilanteeseen verrattuna myös sen käyttöalan rajauksen suhteen: muutosturvan pariin pääsisi vain, jos on irtisanottu tuotannollis-taloudellisista syistä, kun eläkeputkeen on päässyt kaikissa tapauksissa.

Hallituksen esityksen mukaan muutosturvapaketti vahvistaisi työllisyyttä noin 400 työllisellä. Muutosturvapaketin vaikutukset viranomaistyöhön ovat Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa esitetyn mukaisesti huomattavat. Onkin syytä tarkastella muutosturvapaketin tosiasiallisia

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp

Eriävä mielipide

vaikutuksia tilanteessa, jossa sen ennakoidutkin vaikutukset ovat vain noin 400 työllistä, jonka saavuttaminen on Uudenmaan ELY-keskuksen arvion mukaan epätodennäköistä. Lain voimaantulon jälkeen olisi syytä arvioida muutosturvapakettin tosiasiallinen työllisyysvaikutus sekä pake-tin tosiasiallinen viranomaistehtäviä lisäävä vaikutus. On myös syytä huomata, että muutosturva-pakettiin käytetyt resurssit ovat työvoimapalveluiden toiminnasta pois, ja mikäli samat resurssit voitaisiin käyttää muihin palveluihin paremmin työllisyysvaikutuksin, niiden käyttäminen muu-tosturvapakettin toteuttamiseen on yhteiskunnallisesti järjetöntä.

Edellä esitetyn perusteella perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että muutosturvapakettin hyödyt ovat hyvin vähäiset, jos niitä on ylipäänsä lainkaan, mutta on todennäköistä, että sen jär-jestäminen vie tarpeettomasti sellaisia työvoimaviranomaisten resursseja, jotka olisi mahdollista käyttää työllisyyden edistämisen kannalta paremminkin. Tältäkin osin hallituksen esitys ei todennäköisesti tule täyttämään sille asetettuja tavoitteita.

Mahdollisuus osa-aikatyöhön ja työssä jaksaminen

Esityksessä ehdotetaan työssä jaksamisen tueksi 55 vuotta täyttäneille, saman työnantajan palve-luksessa kolme vuotta olleille työntekijöille mahdollisuutta siirtyä halutessaan osa-aikatyöhön. Velvollisuutta osa-aikatyön järjestämiseen ei kuitenkaan ole, jos se ei ole työn järjestelyihin liit-tyvistä syistä mahdollista. Työttömyysturvalaissa tarkoitettujen työttömyysetuuksien perusteita ei myöskään muutettaisi, jolloin työajan oma-aloitteisen lyhentämisen perusteella ei jatkossa-kaan voitaisi maksaa soviteltua työttömyysetuutta. Myös muiden osittaisen työskentelyn perus-teella myönnettävien etuuksien edellytykset säilyisivät ennallaan, eikä niihin tilanteisiin, joissa etuutta ei voida nykyisin myöntää, myöskään esitetä uutta etuutta. Kyse olisi siis omakustantei-sesta työajan lyhentämisestä, ja työajan lyhentäminen myös pienentää tulevaa eläkettä.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää todennäköisenä, että mahdollisuutta osa-aikatyöhön siirtymisestä tuskin käytettäisiin kovin laajalti yhtäältä, koska työnantajalla ei ole velvollisuutta järjestää mahdollisuutta työntekijän niin halutessa. Toisaalta esitys ei mahdollista osa-aikatyö-hön siirtymistä silloinkaan, kun työnantajan puolesta se olisi mahdollista, ja se olisi työntekijän työssäjaksamisen kannalta tarpeellista, mikäli työntekijän palkka muodostuisi niin pieneksi, ettei se riittäisi hänen toimeentulonsa turvaamiseen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä ei tästä syys-tä pidä todennäköisenä, että esitys saavuttaisi tältäkin osin sille asetettuja tavoitteita.

Kuntien velvollisuus velvoitetyöllistämiseen

Kuntaliitto toteaa lausunnossaan, että lisäpäiviin oikeutetut henkilöt eivät ole olleet aiemmin kun-nan lakisääteisen velvoitetyöllistämisen piirissä, koska nämä ovat saaneet edelleen työttömyys-päivärahaa. Ehdotettu muutos on verrattavissa kunnille annettavaan uuteen tehtävään, johon tuli-si suunnata 100 %:n rahoitus.

Edelleen Kuntaliitto lausuu, että vaikutuksista viranomaisten toimintaan puuttuu arvio siitä, mil-laisia vaikutuksia velvoitetyöllistämisen on kuntiin, kun kunnan on järjestettävä työntekomah-dollisuus kuuden kuukauden ajaksi (työllistämismahdollisuus). Työntekomahdollisuus tulee järjestää siten, että henkilö voi aloittaa työn työttömyyspäivärahan enimmäisajan täytyessä. Järjestettä-vän työn tulee olla alan säännöllisen työajan mukaista kokoaikatyötä. Työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä saavalle tulee järjestää hänen työkykyään vastaavaa työssäoloehdon täyttävää osa-aikatyötä.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että mikäli aiemmin lisäpäiviin oikeutetut henkilöt siirretään kuntien lakisääteisen velvoitetyöllistämisen piiriin, kunnille on osoitettava velvoitetyöllistämiseen 100 % rahoitus.

Lopuksi

Edellä mainituin perustein perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että hallituksen esityksen mukaisilla lainsäädäntötoimenpiteillä ei saavuteta sille asetettuja tavoitteita, mutta ne heikentävät merkittävästi yli 55-vuotiaiden työttömien toimeentuloa, eivät edistä heidän työllistymistään, saattavat pahimmillaan jopa laskea työnantajien kynnystä nykyisellään työttömyysturvan lisäpäiviin oikeutettujen työntekijöiden irtisanomiseen ja joka tapauksessa johtaisivat työttömyyspalveluiden resurssien tehottomaan käyttöön. Tämän takia perussuomalaisten valiokuntaryhmä ehdottaa, että esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hylätään.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hylätään ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19.5.2022

Rami Lehto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Jukka Mäkyinen ps